

1 בראשית פרק מב-מג

(לו) ויאמר אלהים יעקב אביהם אתי שפלתם יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימן תקחו עלי היו כלנה:
(לז) ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליה תנה אתו על ידי ואני אשיבנו אליה:
(לח) ויאמר לא ירד בני עמכם פי אחיו מת והוא לבדו נשאר וקראהו אסון בדרך אשר תלכו בה והורדתם את שיבתי בגיון שאולה:

(ח) ויאמר יהודה אל ישראל אביו שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונתייה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם טפנו:
(ט) אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליה והצגתיו לפניך וחסאתי לך כל הימים:
(יא) ויאמר אלהים ישראל אביהם אם כן אפוא זאת עשו קחו מזמרת הארץ . . .

(יג) ואת אחיכם קחו וקומו שובו אל האיש:

(יד) ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם את אחיכם אחר ואת בנימין ואני פאשר שכלתי שכלתי:

2 רבינו סעדיה גאון בראשית פרק מב פסוק לו

את שני בני תמית, את שני בני תשכל

3 תרגום יונתן בן עוזיאל בראשית פרק מב פסוק לו

ואמר ראובן לאביו למימר ית תרין בניי תקטול בשמתא אין לא איתנייה לוותח הב יתיה על ידי ואנא אתיבניה לח:

4 רלב"ג על בראשית מב פסוק לו

הנה אמר ראובן בזה דבר שגעון, ולזה לא השיב דבר יעקב על דבריו. ואמנם סיפר זה להורות כי ראובן לא היה חכם

5 הכתב והקבלה על בראשית פרק מב פסוק לו

(לו) בני תמית. אין לפרש תמית, שימיתם בידיים, כי לא תודיעו התורה דברי שטות כאלה, אבל פ' תמית, תחשוב אותם כאילו הם מתים, לבלי הורישם בנחלת אבותם כעין שתרגם יב"ע תקטול בשמתא, כאמרם (מ"ק ט"ו) מאי שמתא שם מיתה, וכבר מצאנו פעלים מדומיים, כמו כל ונטמאה שבפרשת סוטה, וכדומה. ובחנם הטיח כאן הרלב"ג דברים אשר לא כן:

6 ספר בראשית פרק מז

(ט) ובני ראובן הנוף ופלוא וקצרון וקרמי:

7 רמב"ן בראשית פרק מב פסוק לו

את שני בני תמית, קיבל עליו באלה להביאו אל אביו, כי אמר לו את שני בני תמית, בהיות ענשך עלי אם לא אשיבנו אליך, והוא כענין מה שאמר יהודה (להלן מג ט) וחסאתי לך כל הימים, ואמר את שני בני, והם היו ארבעה, לאמר תחת האחד מבניך יהיה הכפל בבני, והנה יעקב לא בטח בראובן כאשר בטח ביהודה, כי יהודה גבר באחיו, ועוד כי ראובן כבר פשע באביו ולא יבטח בו, והכלל כי היתה עצת יהודה טובה להניחו לזקן עד שיכלה פת מן הבית (עיי' תנחומא מקץ ח) כי אז ישמע, והוא מה שאמר לו ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם טפנו:

8 רש"י על בראשית פרק מג פסוק ט

וחסאתי לך כל הימים - לעולם הבא:

9 אור החיים בראשית פרק מב פסוק לו

וטעם שלא רצה ראובן לחייב עצמו אלא בב', לצד כי הוא עונש עליון שיהיה חסר מצות פריה ורביה, לזה לא שעבד אלא דבר שאינו מזיק לעולם הבא, ולזה נתחכם יהודה כשראה שלא נתרצה אביו לדברי ראובן, ואמר וחסאתי לאבי כל הימים, סכן עצמו גם בעולם עליון:

10 בראשית פרק לח

ז ויהי ער בכור יהודה רע בעיני יהודה וימתהו ה':

י וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם-אתו:

11 רש"י בראשית פרק מב פסוק לח

לא ירד בני עמכם, לא קבל דבריו של ראובן אמר בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו וכי בניו הם ולא בני:

12 ספר בראשית פרק מז

(ה) וְעַתָּה שְׁנֵי בָנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד בָּאִי אֵלַיךָ מִצְרַיִמָּה לִי הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה פְּרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי:

13 משכיל לדוד על רש"י שם

פירוש דק"ל דכיון דראובן לבד היה המדבר שאמר לו את שני בני וכו' הו"ל להשיב ג"כ לראובן לחודיה ולומר לא ירד בני עמך לכך מתרץ רש"י לא קיבל דבריו אמר בכור שוטה וכו' כלומר לא חש להשיב לראובן לפי שדבר דברים בטלים שלא היו ראויים אפילו לתשובה ולכך דיבר עם כולם לא ירד בני עמכם.

14 שפתי חכמים על רש"י שם

לא משום שמה יקראהו אסון בדרך לא רצה שילך בנימין עמהם כמו שמפורש בקרא, דאם כן כשאמר יהודה אנכי אערבנו וגו' למה לא טען הפחד של וקראהו אסון, אלא ודאי טענת וקראהו אסון אינו אלא דחיה בעלמא שלא רצה לביישו מה שאינו מקבל דבריו, ומה שלא קיבל דבריו של ראובן, יש לומר שירא שיקח אותו אדוני הארץ במאסר כמו שלקח את שמעון ואין מידו מציל, אבל כשלקח אותו יהודה על ידיו נתן אותו לילך, כי ידע יעקב כיון שיהודה מבפנים ימסור את עצמו עליו עד שיציל אותו מידו:

15 בראשית פרק ד פסוק ט

וַיֹּאמֶר ה' אֶל־יַעֲקֹב אֵי הִבֵּל אֲחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אֲחִי אֲנֹכִי:

16 במדבר ח

א וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶמְרָתְךָ אֵלָיו כְּהִעָלַתְךָ אֶת־הַנֵּזֶר אֶל־מוֹל פְּנֵי הַמִּנְוָה יֹאִירוּ שְׂבַעַת הַנִּזְרוֹת:

17 רש"י במדבר פרק ח פסוק ב

בהעלתך, למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות:

18 רמב"ן במדבר פרק ח פסוק ב

ולא נתברר לי למה נחמו בהדלקת הנרות, ולא נחמו בקטורת בקר וערב ששבחו בו הכתוב (דברים לג י) ישימו קטורה באפך, ובכל הקרבנות, ובמנחת חביתין, ובעבודת יום הכפורים שאינה כשרה אלא בו, ונכנס לפני ולפנים, ושהוא קדוש ה' עומד בהיכלו לשרתו ולברך בשמו, ושבטו כלו משרתי אלקינו, ועוד מה טעם לחלישות הדעת הזו, והלא קרבנו גדול משל נשיאים, שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל ימי המלואים, ואם תאמר שהיו חובה ונצטוה בהם, וחלשה דעתו על שלא הקריב נדבה כמוהם לחנכת המזבח, גם הדלקת הנרות שנחמו בה חובה ונצטוה עליה.

אבל ענין ההגדה הזו לדרוש רמז מן הפרשה על חנכה של נרות שהיתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, רוצה לומר חשמונאי כהן גדול ובניו:

ובלשון הזה מצאתיה במגלת סתרים לרבינו נסים שהזכיר האגדה הזו ואמר: ראיתי במדרש כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכו', אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנכה שקרויה על שמם, והיא חנכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמך פרשה זו לפרשת חנכת המזבח עכ"ל:

וראיתי עוד בילמדנו (תנחומא בהעלותך ה) וכן במדרש רבה (טו ו), אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן אל תתירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו, וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם, והנה דבר ידוע שכשאינן בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנכת חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו: